
Notes sobre l'ermitatge de la il·lusió

*per Matsuo Bashô**

Al fons d'Ishiyama, darrere la serralada d'Iwama, hi ha les muntanyes anomenades Kokubuyama. El nom prové del monestir de Kokubun que hi havia antany. Travessem el rierol estret que corre als seus peus, enfilem el vessant del massís, prenem una sendera que fa tres giravolts, i a unes dues-centes passes es troba el santuari d'Hachiman. Hom diu que la divinitat del recinte és una estàtua de Mida.¹ Detestada amb virulència pels seguidors de la doctrina de la unitat,² la doctrina dels dualistes, segons la qual Buda, atenuant la resplendor de la seva llum, es mesclà amb aquest món de pols per fer-lo beneficiari de la seva gràcia, no és menys digna de respecte.

Rars són els dies que algú acudeix al santuari, i, a la seva vora, en un indret que traspua emoció sagrada i calma, he trobat un ermitatge d'herbes. Donzell i bambú nan embolquen l'estança, la teulada absent, les parets esfondrades, un cau idoni per a guineus i teixons. El seu nom és Genjûan. Del propietari, un cert monjo que es re-

* Matsuo Bashô és potser el poeta clàssic japonès més conegut fora del seu país. Va néixer el 1644 a la província d'Iga i morí el 1694 a Osaka. És conegut com a poeta de *haiku* i de *haikai renga* —haikus encadenats—, i també pels seus llibres de viatges. Bashô deixà un llegat molt valuós en *haibun*, prosa poètica que segueix l'estètica que inaugurà el haiku. Aquests textos en prosa són emprats per emmarcar i potenciar els poemes, de manera que aquests són una cristallització de la narració. En el text que he traduït hi ha un sol poema, i això és molt poc usual. El *Genjûan no ki* ('Notes sobre l'ermitatge de la il·lusió') és considerat un dels textos més bells de Bashô, una reflexió poètica i filosòfica profundament humana. El poeta ens parla de la seva estada en una ermita propera al llac Biwa l'estiu de 1690, on s'atura després d'un dels seus llargs i darrers peregrinatges. El text fou escrit entre el 6 d'abril i el 23 de juliol de 1690, quan el poeta tenia l'edat de quaranta-set anys. [M.A.]

1. *Amidanyorai*, una de les figures de Buda.

2. Doctrina que defensa la unitat del shintoisme, la religió primitiva del Japó. El budisme arribat del continent es mesclaria amb el shintoisme, i aquesta és la doctrina dualista que no creu que budisme i shintoisme siguin dues religions irreconciliables.

tirà i morí a l'ermita fa vuit anys, oncle del valerós Saganuma Kyokusui, no en queda sinó el nom de Genjū el Vell.

Gairebé deu anys han passat des que vaig deixar la ciutat, i sóc al lllindar de la cinquantena; minomushi³ que ha perdut l'abrigall, cargol que ha deixat la casa, amb el rostre abrusat pel sol ardent de Kusakata a les províncies del nord, m'he fet malbé els talons als sorrals del mar septentrional, on les dunes fan el caminar penós, i aquest any he anat a raure a la riba del llac Biwa. Semblant al niu flotant del cabussó, que aturat per un jonc en el seu decórrer es confia a l'ombra protectora del fullam, jo refaig la coberta, afermo la tanca, i si pensava quedar-m'hi per poc temps quan vaig arribar-hi a començaments d'abril, ara tinc la certesa de no deixar tan aviat les muntanyes.

Donant fe que el deixat de la primavera no és lluny, encara floreixen les azalees, les glicines de muntanya pengen als pins, ara i adés passa un cucut, el crit del gaig m'arriba a les orelles, i tant se me'n dona del martelleig del pigot verd a l'ermitatge; exultant sense més, la meva ànima corre de Go a So i d'est a oest, i el meu cos és a Shō i Shō, al llac Dōtei.⁴ La muntanya es dreça al sud-oest, les estances dels homes són a una bella distància, el vent del sud baixa dels cims i el vent del nord refresca les aigües del llac.

El Mont Hiei, les altes cimes del Mont Hira, el pi de Karasaki velat per la boirina, un castell, un pont, les barques de pesca que deixen anar les llinyes, les veus dels llenyataires que s'encaminen al Mont Kasatori, cançons amb què es cullen els plançons als camps diminuts del peu de la muntanya, la martellejant xerradissa dels ocelllets aquàtics en un cel on voletegen les cuques de llum dins la penombra del capvespre; no hi manca res, en aquest paisatge de bellesa.

Entre altres, la muntanya de Miyakami, que per la forma recorda el Fuji, em desvetlla la memòria del meu antic ermitatge a Musashino; i el Mont Tanakami, on faig compte de santuaris i tombes dels poetes antics. Hi ha les muntanyes anomenades Sasaho-ga-take, Senjō-ga-mine, Hakama-goshi. El veïnat de Kurotsu negreja sota la tofa de la vegetació, i així ho pinta el Manyōshū: «Vigila el vedat de pesca...»⁵ Per gaudir d'una vista més ampla, escalo el cim del darrere, basteixo una barbacana a les branques d'un pi, estenc una estora rodona de palla, i ho anomeno «el seient dels micos». No sóc pas confrare d'aquells ertimans com Ō Dōjin o Josen, que afaïçonen el niu en els corners, que aixequen una cabana al cim de Shubo. No sóc més que un toca-son de muntanya, que seu al pendent amb les cames penjant, i es pessiga les puces en la muntanya deserta. Quan per ventura em plau, vaig per aigua clara a la vall, em faig la meva pròpia cuina. Partícip de l'atmosfera que crea el regalim d'aigua que cau gota a gota, preparo un foc auster. A més, aquell que habità anteriorment l'ermita vivia en un despullament exquisit, lliure d'ornaments sofisticats. Deixant de banda l'estança on havia disposat una imatge de Buda, per la resta s'havia acontentat amb un lloc on acomodar els efectes de nit.

Dit això, el Sōjō del Mont Kōra a Tsukuji, que era fill d'un tal Kahi de Kamo, passava un temps a la capital; a través d'un mitjancer vaig demanar-li una calligrafia. Sense fer-se pregar, sucà el pinzell i m'envià els tres caràcters *Gen.jū.an*. A l'acte en vaig fer el tresor del senzill ermitatge.

3. Un insecte que construeix el niu al voltant del seu cos.

4. Paisatges xinesos de gran anomenada per la seva bellesa. El llac Dōtei és comparat sovint amb el llac Biwa del Japó.

5. El *Manyōshū* és la primera gran antologia lírica del Japó, compilada entre els anys 630 i 760 d.C. Sembla ser que la poesia que cita Bashō en realitat no pertany al Manyōshū, sinó a una altra antologia.

Aquest fragment és un joc de paraules entre el nom del poblat, l'adjectiu *negre* i el contingut del poema, de traducció impossible. El poema fa referència al rostre torrat pel sol del vigilant del vedat.

De fet, per a viure a les muntanyes, per a un hostel en el camí, les pertinences són una nosa. Un barret senzill de cedre de Kiso, i una capa de pluja de Koshi, és tot el que penja del barró al damunt del meu coixí. De dia, molt de tant en tant, algun visitant em ve a distreure; a vegades el vell guardià del temple; a vegades els homes del poble que vénen a passar una estona i em conten històries de pagesos inhabituals per a mi: d'un porc senglar que ha devorat el camp d'arròs, d'uns conills que fan malbé les hortes de llegum. Quan el sol toca la cresta de les muntanyes, m'assec en el silenci de la nit, espero la lluna que em dóna la meva ombra per companya, i amb la llàntia encesa que perfila una silueta un xic més pàl·lida, em capbusso en els meus pensaments.

I així i tot, no és que vulgui complaure'm sempre en la soledat, ni que vulgui amagar el meu rastre en muntanyes i valls. Un xic malaltís, fatigat dels homes, m'assemblo a aquells que rebutgen el món. Medito sobre els errors miserables que repetidament he comès al llarg dels mesos i dels anys; hi hagué un temps que envejava aquells que tenen una bona col·locació;⁶ també un cop vaig intentar traspassar el llindar del zen; però he turmentat el meu cos al grat del vent i dels núvols que no arriben enlloc, i em dono al dolor de fondre'm amb la natura per cantar-la. Això, a què pensava dedicar-me un temps curt, acabà convertint-se en la passió de la meva vida. A despit de la meva manca de capacitat i de talent, he esdevingut finalment un fidel de la poesia. Rakuten emmalaltí en el seguiment d'aquest art i Toho en magrí.⁷ El seu art excels i el meu art anodí no són iguals al capdavant: no som tots una il·lusió? Amb aquest consol m'ajec per dormir.

Però hi trobo refugi.
L'empara de l'alzina,
el bosquet a l'estiu.

MATSUO BASHŌ

Traducció del japonès: Mercè Altimir

6. Es refereix a una col·locació de funcionari adient a la seva condició de samurai.

7. Rakuten —en realitat Hakurakuten— i Toho són els noms japonesos de dos poetes clàssics xinesos.